

№4

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali

23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№R-566966** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№049864**

MUNDARIJA			
1.	Ollokulova Feruza Mansurovna	Uzoq muddatli davrda davlat-xususiy sheriklik rivojlanishning muqobil ssenariylari	7
2.	Умарова Зумрад Низомиддин кизи	Консолидациялашган молиявий ҳисоботларни тузиш: таъйинлар, усуллар ва замонавий ёндашувлар	13
3.	Sayipov Begzod Rahimovich	Valyuta kursi va mehnat bozori barqarorligi o'rtasidagi makroiqtisodiy muvozanatni ta'minlashda monetar siyosatning roli	25
4.	Sharipov G'ulomjon Qarshi o'g'li	Qashqadaryo viloyatida yashil iqtisodiyot rivojlanishining zamonaviy holati va rivojlanish istiqbollari	32
5.	Кабилова Шахноза Жураевна	Организационно-управленческий механизм развития сферы услуг в малом бизнесе (на примере Кашкадарьинской области)	38
6.	Xamdamov Sardor Farmon o'g'li	Davlat xaridlarini moliyaviy tartibga solishning xorijiy tajribasi va undan milliy amaliyotda foydalanish imkoniyatlari	43
7.	Primkulova Zilola Abrorovna	Xususiy tibbiyot tashkilotlarida xarajatlar buxgalteriya hisobini takomillashtirishning nazariy asoslari	48
8.	Kilichev Alisher Akramovich	Mavsumiy ishlab chiqarishni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	52
9.	Vaisov Dilshod Ibodullayevich	Xorijiy amaliyotda kichik biznes subyektlari moliyaviy raqobatbardoshligini rivojlantirishning integratsiyalashgan institutsional yondashuvlari	57
10.	Nematullayev Hamidullo Azizillo o'g'li	Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini transformatsiyalash va MHXSga o'tish istiqbollari	65
11.	Мурадов Баҳром Акрамжанович	Темир йўл соҳасида инновацион инфратузилмани ривожлантириш механизмлари	72

**RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINI
TRANSFORMATSIYALASH VA MHXSGA O‘TISH ISTIQBOLLARI**

Nematullayev Hamidullo Azizillo o‘g‘li

*buxgalteriya hisobi va
audit yo‘nalishi talabasi
Andijon davlat texnika instituti
ORCID: 0009-0001-4040-8014*

Annotatsiya. Maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi tizimini transformatsiyalash, uning institutsional mexanizmi hamda milliy amaliyotda Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ni joriy etish istiqbollari tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida raqamli texnologiyalar (ERP, Big Data, Blockchain) va MHXS talablarining buxgalteriya hisobiga ta’siri qiyosiy tahlil qilinib, hisob siyosatini optimallashtirish yo‘nalishlari aniqlangan. Shuningdek, milliy buxgalteriya tizimini raqamlashtirish sharoitida takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: buxgalteriya hisobi, MHXS, raqamli iqtisodiyot, ERP tizimlari, bulutli texnologiyalar, transformatsiya, moliyaviy hisobot, raqamli audit, ichki nazorat, hisob siyosati.

**ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ
ЭКОНОМИКИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ МСФО**

Нематуллаев Хамидулло Азизилло углы

*студент
Андижанского государственного
технического
института по специальности
бухгалтерский учет и аудит
ORCID: 0009-0001-4040-8014*

Аннотация. В статье исследованы трансформация системы бухгалтерского учета в условиях цифровой экономики, ее институциональные механизмы и перспективы внедрения Международных стандартов финансовой отчетности (МСФО) в практике. В ходе исследования проведен сравнительный анализ влияния цифровых технологий (ERP, Big Data, Blockchain) и требований МСФО на бухгалтерский учет, определены направления оптимизации учетной политики. Разработаны научно-практические рекомендации по совершенствованию национальной системы бухгалтерского учета в условиях цифровизации.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, МСФО, цифровая экономика, ERP -системы, облачные технологии, трансформация, финансовая отчетность, цифровой аудит, внутренний контроль, учетная политика.

**TRANSFORMATION OF ACCOUNTING IN THE DIGITAL ECONOMY AND
PROSPECTS FOR IFRS IMPLEMENTATION**

Khamidullo Nematullaev Azizillo ugli

*Student the Andijan State Technical Institute
of Faculty “Accounting and Auditing”
ORCID: 0009-0001-4040-8014*

Abstract. This article examines the transformation of the accounting system under the

conditions of the digital economy, its institutional mechanisms, and the prospects for implementing International Financial Reporting Standards (IFRS) in national practice. In the course of the study, a comparative analysis of the impact of digital technologies (ERP, Big Data, Blockchain) and IFRS requirements on accounting was conducted, and directions for optimizing accounting policies were identified. Scientifically grounded recommendations have been developed for improving the national accounting system in the context of digitalization.

Keywords: *accounting, IFRS, digital economy, ERP systems, cloud technologies, transformation, financial reporting, digital audit, internal control, accounting policy.*

Kirish

Milliy iqtisodiyotni xalqaro zamonaviy talablar va standartlar asosida rivojlantirish, iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish hamda investitsion jozibadorligini mustahkamlash bugungi kunda iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Modernizatsiya va globallashtirish jarayonlari jadallashgan zamonaviy jahon iqtisodiyotida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining taraqqiyoti, transformatsion raqamli platformalarning joriy etilishi hamda iqtisodiy munosabatlarning virtual makonga ko‘chishi an‘anaviy xo‘jalik yuritish subyektlarining boshqaruv va hisob tizimini tubdan isloh qilish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Bugungi kunda global moliya bozorining o‘zgaruvchanligi, investitsion oqimlarning harakatchanligi hamda transmilliy korporatsiyalarning tarmoqlararo integratsiyalashuvi sharoitida moliyaviy ma‘lumotlarning shaffofligi, ishonchliligi va tezkorligi iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashning asosiy mezonini hisoblanadi. Xalqaro moliya institutlari, xususan, Xalqaro valyuta jamg‘armasi, Jahon banki va Birlashgan Millatlar Tashkilotining iqtisodiy tuzilmalari ekspertlarining xulosalariga ko‘ra, milliy hisob tizimlarining jahon miqyosida yagona iqtisodiy “til” sifatida e‘tirof etilgan Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga to‘liq moslashtirilishi axborot notekisligini bartaraf etish, tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish hamda investorlarni mamlakat iqtisodiyotiga bo‘lgan ishonchini strategik darajada mustahkamlashning asosiy moliyaviy drayveri hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasida iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya va diversifikatsiya qilish, qulay investitsiya muhitini yaratish, davlat ishtirokidagi korxonalarni sog‘lomlashtirish hamda ularning jahon kapital bozorlariga mustaqil chiqishini ta‘minlash maqsadida buxgalteriya hisobi, moliya va audit tizimini xalqaro me‘yorlarga moslashtirish bo‘yicha fundamental institutsional islohotlar izchillik bilan amalga oshirilmoqda. Mazkur yo‘nalishdagi tub burilishlarning huquqiy asosi va dastlabki fundamental poydevori sifatida O‘zbekiston Respublikasining 2016-yil 13-apreldagi “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi qonunni yangi tahrirda[1] qabul qilinishini keltirishimiz mumkin. Mazkur yangi tahrirdagi qonun mamlakatimizda xo‘jalik yurituvchi subyektlar tomonidan hisob ishlarini tashkil etish, yuritish hamda hisobotlarni tuzishning huquqiy mexanizmini takomillashtirishga xizmat qilmoqda, albatta.

Shu bilan birga, so‘nggi yillarda milliy hisob tizimini xalqaro standartlarga o‘tkazishni yangi strategik bosqichga olib chiqish maqsadida qator konseptual hujjatlar qabul qilindi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi PQ-4611-sonli Qarori[2]ning qabul qilinishi sohani rivojlantirishda yana bir muhim bosqich hisoblanadi.

Mazkur qarorga muvofiq, aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari, sug‘urta tashkilotlari va yirik soliq to‘lovchilar toifasiga kiritilgan yuridik shaxslar 2021-yil 1-yanvardan boshlab MHXS asosida buxgalteriya hisobi yuritilishini tashkil etishi va xalqaro standartlar bo‘yicha moliyaviy hisobotlarni majburiy ravishda tayyorlashi belgilab qo‘yildi. Biroq MHXS talablarini amaliyotga to‘liq implementatsiya qilish jarayonida malakali kadrlar yetishmasligi, axborot tizimlarining o‘zaro integratsiyasi, dasturiy mahsulotlarning moslashuvchanligi, transformatsion xarajatlarning yuqoriligi hamda metodik ta‘minotning ayrim jihatlari bo‘yicha yechimini kutayotgan muammolar mavjudligini kuzatish mumkin. Mazkur holat raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi tizimini transformatsiyalashning nazariy-amaliy asoslarini tadqiq etish, MHXSga o‘tishning institutsional mexanizmini takomillashtirish, zamonaviy raqamli

texnologiyalar asosida moliyaviy hisobot sifatini oshirish hamda xalqaro standartlar talablariga mos raqamli hisob infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar sharhi

Catalin Moş Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS)ga rasmiy o'tish va ularga amalda rioya etish (compliance) o'rtasidagi farqlarni 87 ta mamlakat misolida tahlil qilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, IFRSni qonunchilik darajasida qabul qilish moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga to'liq muvofiqligini kafolatlamaydi. Muallifning ta'kidlashicha, standartlarga amaliy rioya etish darajasiga nazorat va ijro mexanizmlarining samaradorligi, kapital bozori rivojlanganligi, auditorlik instituti hamda milliy institutsional muhit hal qiluvchi ta'sir ko'rsatadi. Shu bois IFRSning amaliy samaradorligini oshirish uchun normativ bazani qabul qilish bilan bir qatorda uni samarali ijro etuvchi institutsional mexanizmlarni rivojlantirish zarur [3].

Tadqiqot natijalariga ko'ra, yuqori savdo o'sish sur'atiga ega, direktor-aksiyadorlar ishtirok etadigan hamda yirik auditorlik kompaniyalari bilan ishlaydigan korxonalar yangi UK GAAPni qabul qilishga ko'proq moyil bo'ladi. Mualliflar yangi standart IFRS tamoyillariga yaqin bo'lishi bilan birga hisobotlarni tayyorlash xarajatlari va axborotni oshkor etish hajmini kamaytirishini, bu esa xususiy korxonalar uchun moliyaviy hisobot tizimining samaradorligini oshirishini asoslaydilar [4].

IFRS 15 qo'llanilishi hisoblangan daromadlar va foyda sifatini yaxshilagan bo'lsa-da, korxonalarda real foydani boshqarish amaliyoti kuchaygan hamda daromad va foydaning barqarorligi pasaygan. Muallif, shuningdek, yangi standart zaif huquqiy nazorat sharoitida hisoblangan foydani boshqarish va real foydani boshqarish o'rtasidagi muvozanatni shakllantirishda muhim institutsional omil ekanligini asoslaydi [5].

IFRS 9 joriy etilgandan so'ng kredit yo'qotishlari bo'yicha zaxiralarni e'tirof etishdagi moslashuvchanlik ortishi sababli foydani va kapitalni boshqarish darajasi oshgan. Shu bilan birga, foydani boshqarishning kuchayishi asosan tartibga solish sifati past bo'lgan mamlakatlarda kuzatilgani aniqlangan, bu esa IFRSning samaradorligi institutsional muhitga bevosita bog'liqligini ko'rsatadi [6].

Tadqiqotda transformatsiya jarayonining asosiy bosqichlari, hisob siyosatini IFRS talablariga moslashtirish, tuzatish yozuvlarini shakllantirish hamda parallel hisob va transformatsiya usullarining afzallik va kamchiliklari yoritilgan. Mualliflar IFRSga muvaffaqiyatli o'tish uchun puxta metodologik yondashuv va sifatli hisob siyosatini ishlab chiqish hal qiluvchi omil ekanligini asoslaydilar [7].

IFRS moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va xalqaro taqqoslanuvchanligini ta'minlaydi, investorlar uchun ishonchli axborot bazasini yaratadi hamda xorijiy kapitalni jalb etishni osonlashtiradi. Shuningdek, maqolada O'zbekiston milliy standartlari bilan IFRS o'rtasidagi asosiy farqlar va ularning o'zaro muvofiqligi qiyosiy tahlil asosida yoritilib, IFRSni bosqichma-bosqich joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan [8]. IFRSni qo'llash moliyaviy hisobotlarning shaffofligi, taqqoslanuvchanligi va ishonchliligini oshirib, investorlar hamda kreditorlar uchun axborot sifatini yaxshilaydi. Tadqiqotda IFRSni joriy etish jarayonida malakali kadrlar yetishmasligi, axborot tizimlarini moslashtirish va transformatsiya xarajatlari asosiy muammolar sifatida qayd etilib, ushbu to'siqlarni bartaraf etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan [9]. Muallifning ta'kidlashicha, IFRS talablariga muvofiq investitsiyalarni e'tirof etish, baholash va moliyaviy hisobotlarda aks ettirish investorlar uchun axborotning ishonchliligi va taqqoslanuvchanligini oshiradi. Tadqiqotda moliyaviy investitsiyalar hisobini xalqaro standartlar asosida tashkil etish korxonalarning investitsion jozibadorligini kuchaytirishi, boshqaruv qarorlarining sifatini yaxshilashi hamda moliyaviy hisobotlarning shaffofligini ta'minlashi ilmiy jihatdan asoslangan [10].

Yuqorida tahlil qilingan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini transformatsiyalash va MHXSni joriy etish jarayoni faqatgina xalqaro standartlarni normativ-huquqiy jihatdan qabul qilish bilan cheklanmay, balki samarali

institutsional muhit, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, malakali kadrlar salohiyati hamda raqamli boshqaruv infratuzilmasining rivojlanganlik darajasiga bevosita bog‘liqdir. Tadqiqotlar natijalari MHXSni qo‘llash moliyaviy hisobotlarning shaffofligi, ishonchliligi va xalqaro taqqoslanuvchanligini oshirish, investorlar ishonchini mustahkamlash hamda kapital bozorining samaradorligini yuksaltirishga xizmat qilishini tasdiqlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolani yozish jarayonida tizimli yondashuv, qiyosiy va mantiqiy tahlil, iqtisodiy-statistika guruhlash, induksiya va deduksiya hamda ekspert baholash metodlaridan foydalanildi. Raqamli texnologiyalarning buxgalteriya hisobiga ta’siri hamda MHXSga o‘tish sur’atlari dinamik qatorlar va tizimli modellashtirish usullari yordamida tahlil qilindi.

Tahlil va natijalar

Milliy iqtisodiyotda faoliyat yuritayotgan yirik korxonalar va aksiyadorlik jamiyatlarida buxgalteriya hisobi tizimini raqamlashtirish hamda Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS) talablarini joriy etish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar korporativ boshqaruv samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, iqtisodiyoti rivojlanayotgan davlatlarda faoliyat yuritayotgan korxonalarda raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasi turlicha bo‘lib, bu holat korxonalarning moliyaviy imkoniyatlari, texnologik infratuzilmasi, malakali kadrlar salohiyati hamda MHXSni amaliyotga tatbiq etish tajribasi bilan bevosita bog‘liqdir. Jumladan, ERP va bulutli dasturlar (1C, SAP) korxonalarda eng keng joriy etilgan raqamli texnologiyalar hisoblanib, ularning qo‘llanilish darajasi 65 foizni tashkil etadi. Bu ko‘rsatkich korxonalarda moliyaviy va boshqaruv hisobini avtomatlashtirish, xo‘jalik operatsiyalarini real vaqt rejimida qayd etish hamda MHXS talablariga mos hisobotlarni shakllantirishga bo‘lgan ehtiyoj ortib borayotganligini ko‘rsatadi. Biroq ushbu texnologiyalarni keng joriy etishda dasturiy mahsulotlarning litsenziya xarajatlarining yuqoriligi, milliy qonunchilik talablariga to‘liq moslashtirish zarurati hamda texnik qo‘llab-quvvatlash bilan bog‘liq muammolar asosiy omillar sifatida qayd etilmoqda.

MHXS avtomatlashtirilgan modullarining joriy etilish darajasi esa 40 foizni tashkil etmoqda. Mazkur ko‘rsatkich korxonalarning xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga bosqichma-bosqich o‘tayotganligini ifodalasa-da, u hali yetarli darajaga erishmaganligini ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, parallel hisob yuritish zarurati, transformatsion yozuvlarning murakkabligi, hisob siyosatini xalqaro standartlarga moslashtirishdagi metodologik muammolar hamda dasturiy mahsulotlarni moslashtirish xarajatlari ushbu yo‘nalishdagi asosiy to‘siqlar hisoblanadi. Raqamli ichki audit tizimlarini joriy etish darajasi esa 30 foizni tashkil etgan bo‘lib, bu holat korxonalarda ichki nazorat jarayonlarini raqamlashtirish hali to‘liq shakllanmaganligini ko‘rsatadi. Xususan, metodik qo‘llanmalarining yetarli emasligi, ichki auditning raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilishi bo‘yicha amaliy tajribaning cheklanganligi hamda ayrim korxonalarda korporativ boshqaruv madaniyatining yetarli darajada rivojlanmaganligi ushbu texnologiyalarning keng joriy etilishiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda, deb hisoblaymiz. Shuningdek, Big Data va tahliliy (analitika) vositalaridan foydalanish darajasi 25 foizni tashkil etib, bu ko‘rsatkich korxonalarning katta hajmdagi moliyaviy ma’lumotlarni tahlil qilish, prognozlash va risklarni boshqarish imkoniyatlari hali to‘liq shakllanmaganligini anglatadi.

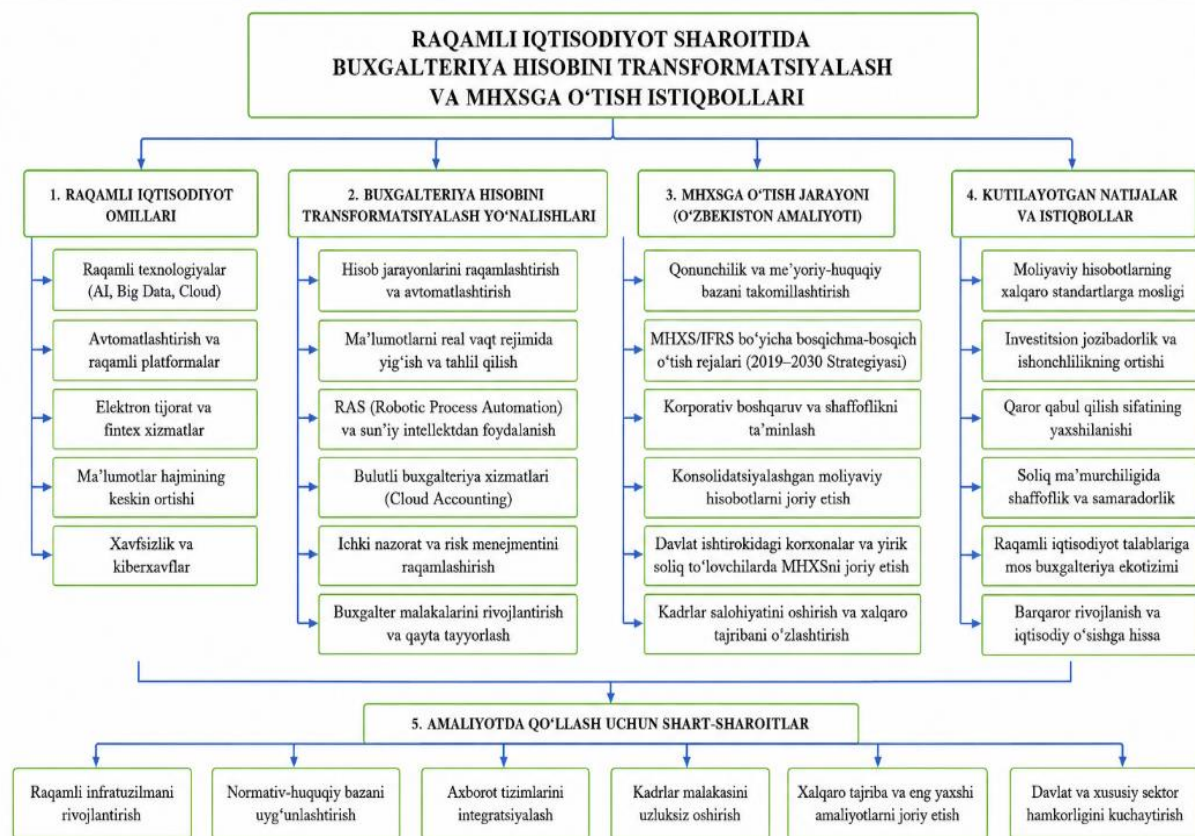
Tadqiqot natijalariga ko‘ra, Big Data texnologiyalarini qo‘llashdagi asosiy muammo katta hajmdagi ma’lumotlar bilan ishlash ko‘nikmalariga ega mutaxassislarining yetishmasligi, analitik platformalarning qimmatligi hamda ma’lumotlar sifati va integratsiyasi bilan bog‘liq muammolardan iborat.

Fikrimizcha, raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobining transformatsiyasi, avvalo, raqamli iqtisodiyot omillari ta’sirida shakllanadigan yangi institutsional muhit bilan belgilanadi. Sun’iy intellekt (AI), Big Data, bulutli texnologiyalar (Cloud Computing), elektron tijorat va fintech ekotizimlarining rivojlanishi, shuningdek, ma’lumotlar hajmining keskin ortishi

korxonalardan an'anaviy hisob tizimlaridan zamonaviy, integratsiyalashgan va avtomatlashtirilgan platformalarga o'tishni talab etmoqda. Shu bilan birga, kiberxavfsizlik tahdidlarining ortib borishi moliyaviy axborotlarning ishonchliligini ta'minlash uchun yangi nazorat mexanizmini joriy etishni dolzarb vazifaga aylantirmoqda (1-rasm).

1-rasm. Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini transformatsiyalash va MHXSGA o'tish istiqbollari
(O'zbekiston milliy amaliyotiga mos model)

1-rasmda aks ettirilgan modelning ikkinchi bosqichi - buxgalteriya hisobini transformatsiyalash yo'nalishlari - tadqiqot davomida aniqlangan mavjud muammolarni bartaraf etishning asosiy mexanizmini ifodalaydi. Jumladan, hisob jarayonlarini raqamlashtirish va avtomatlashtirish, moliyaviy ma'lumotlarni real vaqt rejimida yig'ish hamda tahlil qilish, robotlashtirilgan biznes jarayonlari (RPA) va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish korxonalarda mehnat unumdorligini oshirish, inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytirish hamda moliyaviy hisobotlarni tayyorlash muddatlarini sezilarli darajada qisqartirish imkonini beradi. Bulutli buxgalteriya xizmatlarining joriy etilishi esa turli filial va tarkibiy bo'linmalarining yagona axborot maydonida faoliyat yuritishini ta'minlab, ma'lumotlar almashinuvi samaradorligini oshiradi.

Rasmda alohida blok sifatida ko'rsatilgan MHXSGa o'tish jarayoni tadqiqotning markaziy elementi hisoblanadi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, xalqaro standartlarni muvaffaqiyatli joriy etish nafaqat hisob siyosatini MHXS talablariga moslashtirishni, balki normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, korporativ boshqaruv tamoyillarini kuchaytirish, konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni tayyorlash amaliyotini kengaytirish hamda davlat ishtirokidagi korxonalar va yirik xo'jalik yurituvchi subyektlarda MHXSni to'liq implementatsiya qilishni ham nazarda tutadi. Shu bilan birga, ushbu jarayon malakali kadrlar tayyorlash, zamonaviy axborot tizimlarini joriy etish va xalqaro tajribalarni milliy amaliyotga moslashtirish bilan chambarchas bog'liqdir. Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan modelning to'rtinchi yo'nalishi - kutilayotgan natijalar va istiqbollari - raqamli transformatsiya hamda MHXSni joriy etishning iqtisodiy samaradorligini tavsiflaydi. Xususan, moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga muvofiqligi ta'minlanishi,

investorlar va kreditorlar uchun axborotning ishonchlilik darajasi oshishi, boshqaruv qarorlarini qabul qilish sifati yaxshilanishi, soliq ma'murchiligi va moliyaviy nazoratning shaffofligi kuchayishi, shuningdek, korxonalarining xalqaro kapital bozorlariga integratsiyalashuvi uchun zarur institutsional sharoitlar shakllanishi kutiladi. Natijada raqamli iqtisodiyot talablariga mos zamonaviy buxgalteriya hisobi tizimi iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim omillardan biriga aylanadi.

Shu bilan birga, 1-rasmda aks ettirilgan amaliyotda qo'llash uchun zarur shart-sharoitlar mazkur transformatsiya modelining muvaffaqiyatli amalga oshirilishini belgilovchi asosiy omillar sifatida e'tirof etiladi. Bular qatoriga raqamli infratuzilmani rivojlantirish, milliy normativ-huquqiy bazani xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish, korxonalarda foydalanilayotgan axborot tizimlari o'rtasida integratsiyani ta'minlash, buxgalterlar va auditorlarning raqamli kompetensiyalarini muntazam rivojlantirish, ilg'or xorijiy tajriba va eng yaxshi amaliyotlarni joriy etish hamda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish kiradi. Aynan ushbu omillar uyg'unligi raqamli transformatsiyaning uzluksizligini ta'minlab, MHXSni joriy etish jarayonining iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

O'zbekistonda buxgalteriya hisobini transformatsiya qilish samaradorligini oshirish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish taklif etiladi: birinchidan, MHXS modullarini o'z ichiga olgan mahalliy dasturiy ta'minotlarni ishlab chiqishni rag'batlantirish; ikkinchidan, oliy ta'lim muassasalarida raqamli buxgalteriya va xalqaro standartlar bo'yicha fanlarni integratsiya qilgan holda o'qitish tizimini yo'lga qo'yish; uchinchidan, korxonalarda raqamli audit va ichki nazorat standartlarini joriy qilish mexanizmini soddalashtirish.

Kelgusida korxonalarda raqamli buxgalteriya hisobining samaradorligini oshirish uchun ERP tizimlarini MHXS modullari bilan to'liq integratsiyalash, Big Data va sun'iy intellekt texnologiyalaridan moliyaviy tahlil hamda moliyaviy risklarni boshqarishda keng foydalanish, blockchain asosida moliyaviy ma'lumotlarning ishonchliligini ta'minlash hamda ichki auditni uzluksiz monitoring tamoyillari asosida raqamlashtirish maqsadga muvofiqdir. Bunday kompleks yondashuv moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va ishonchliligini oshirish, boshqaruv qarorlarini qabul qilish sifatini yaxshilash hamda korxonalarining MHXS talablariga to'liq moslashuvini ta'minlashga xizmat qiladi.

Biz tomondan taklif etilgan, konseptual model O'zbekiston sharoitida buxgalteriya hisobini transformatsiyalashning kompleks mexanizmini ifodalaydi. Model raqamli texnologiyalar, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari va korporativ boshqaruv elementlarini yagona tizimda integratsiyalash orqali korxonalarining moliyaviy axborot sifatini oshirish, investitsion jozibadorligini kuchaytirish hamda milliy iqtisodiyotning xalqaro moliyaviy makonga integratsiyalashuvini jadallashtirish uchun ilmiy-uslubiy asos bo'lib xizmat qiladi. Bu esa raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi tizimini takomillashtirish va MHXSga o'tishning uzoq muddatli strategik yo'nalishlarini belgilashda muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining 2016-yil 13-apreldagi “Buxgalteriya hisobi to'g'risida”gi Qonuni (yangi tahriri) O'RQ-404-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi “Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi PQ-4611-sonli Qarori.
3. Moş C. Understanding IFRS compliance: Global evidence on country-level determinants from 87 countries // Accounting Research Journal. – 2026. – Vol. 39. – No. 3. – P. 416–442.
4. Hsu Y.-L., Yang Y.-C., Arora M.R. The switch from IFRS to local GAAP: Evidence

from UK private firms // *Advances in Accounting*. – 2025. – Vol. 69.

5. Chen J.W. The impact of IFRS 15 on revenue and earnings quality: Evidence from China // *Asian Review of Accounting*. – 2025. – Vol. 33. – No. 3. – P. 523–546.

6. Nikulin E.D., Downing J.D., Norouzpour M. IFRS 9, earnings management, and capital management by European banks // *Journal of Financial Reporting and Accounting*. – 2023.

7. Смагина М.Н., Топильская Ю.В. Трансформация финансовой отчетности в МСФО: этапы, способы составления и проблемы // *Социально-экономические явления и процессы*. – 2017. – Т. 12. – № 3. – С. 152–159.

8. Kamolova F.K. Comparative Characteristics of NAS and IFRS (Сравнительная характеристика НСБУ и МСФО) // *International Finance & Accounting*. – 2023. – № 2 (April).

9. Djumanov S.A., Soatov F.K. Implementation of International Financial Reporting Standard and Its Impact on Financial Results // *International Finance & Accounting*. – 2023. – №1.

10. Xasanova X.F. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS) asosida investitsiyalar hisobini tashkil etish // *Alfraganus University: Proceedings of the Republican Scientific and Practical Conference*. – 2025. – Vol. 12. – No. 1. – B. 136–139.

